

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

VITENDO VYA KUJIFUNZA KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2005

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

1. Taja aina nne za mazingira ambayo yanaweza kuchangia ukuaji wa lugha kwa mtoto.

Mazingira ya nyumbani: Nyumbani, wazazi na walezi hutoa lugha ya kwanza kwa mtoto. Mazungumzo ya kila siku na maelezo ya kawaida husaidia mtoto kujifunza misemo na maneno. Hii inaimarisha msamiati wake na uelewa wa lugha.

Mazingira ya shule: Shule hutoa nafasi ya kuingiliana na walimu na wenzake. Hii inasaidia mtoto kujifunza maneno mapya, kanuni za lugha, na mawasiliano ya kijamii.

Mazingira ya kijamii: Mtaa au makundi ya watoto hutoa uzoefu wa mazungumzo ya kila siku. Watoto hujifunza maneno na misemo kwa kuzungumza na wenzake, hivyo kukuza ujuzi wa mawasiliano.

Mazingira ya kitamaduni: Hadithi, methali, na tamaduni za jamii hutoa muktadha wa kipekee wa lugha. Hii inasaidia mtoto kuelewa misemo, methali, na maana ya maneno katika tamaduni mbalimbali.

2. Bainisha mambo manne ambayo humsaidia mtoto kujifunza lugha kwa haraka anapofikia umri wa kati ya miaka mitano hadi sita.

Utunzaji wa maneno ya kila siku: Kuongea mara kwa mara na mtoto kunasaidia kuongeza msamiati wake na kuelewa maneno mapya kwa urahisi.

Kusoma pamoja: Watoto wanaosoma hadithi pamoja na mzazi au mwalimu huongeza uelewa wa lugha na uwezo wa kutambua sentensi na maneno mapya.

Kufanya michezo ya kuigiza: Kuiga matukio ya hadithi au hali halisi kunasaidia mtoto kuelewa maana ya maneno na jinsi ya kuyatumia.

Nyimbo na mashairi: Kutumia nyimbo au mashairi kunaongeza kumbukumbu ya maneno na msamiati, na kufanya ujifunzaji kuwa wa kufurahisha.

3. Fafanua kwa kifupi mambo manne utakayofanya kwa ajili ya kumjengea mtoto stadi ya kusikiliza.

Kumpa nafasi ya kusikiliza: Kumruhusu mtoto kusikiliza hadithi au maelezo bila kuingiliwa husaidia kumfundisha kusikiliza kwa makini.

Kuuliza maswali baada ya kusikiliza: Hii inahakikisha mtoto anaelewa yaliyosikika na kumsaidia kushirikiana.

Kurekebisha makosa kwa upole: Kumfundisha mtoto kunukuu maneno kwa usahihi husaidia kuimarisha ufahamu.

Kutumia picha au vitu vinavyohusiana: Hii husaidia mtoto kuelewa maana ya yaliyosikika na kuimarisha stadi ya kusikiliza.

4. Chambua manufaa manne ya mtoto kuitikia katika tendo la ujifunzaji.

Kuongeza uelewa: Watoto wanapojibu mara moja, wanapata ufahamu wa haraka wa dhana na maneno mapya.

Kuhimiza kushiriki: Kutoa majibu kunasababisha mtoto kushiriki kikamilifu katika mafunzo.

Kukuza ujasiri: Kuitikia kunamfanya mtoto awe na ujasiri wa kuzungumza mbele ya wenzake au mwalimu.

Kuboresha kumbukumbu: Kuitikia mara moja husaidia kumbukumbu ya maneno, dhana, na misemo.

5. Ainisha mbinu nne utakazotumia ili kumjengea mtoto uwezo wa kuwasiliana.

Mazungumzo ya kila siku: Kuongea na mtoto kuhusu mambo ya kila siku husaidia kujenga misemo na maneno.

Michezo ya kuigiza: Kumsaidia mtoto kutumia lugha katika hali halisi na kuimarisha mawasiliano.

Kusoma pamoja: Kusoma vitabu au hadithi kunasaidia kuelewa maneno mapya na misemo.

Matumizi ya picha na vifaa vinavyovutia: Kuonyesha picha au vitu kunasaidia kuelezea dhana na kuimarisha uwezo wa kuwasiliana.

6. Eleza kwa kifupi mambo manne utakayofanya ili kumjengea mtoto utayari wa kusoma kabla ya kuanza somo.

Kufundisha alfabeti: Kumjengea mtoto uelewa wa herufi na sauti zinazohusiana.

Kutumia michezo ya maneno: Kuigiza au michezo ya kuunganisha herufi na maneno kunasaidia mwanafunzi kuelewa maneno mapya.

Kusoma hadithi pamoja: Kuongeza uelewa wa sentensi na maneno.

Kutumia picha zinazohusiana na maneno: Hii husaidia kuelewa dhana kabla ya kuanza kusoma.

7. Fafanua kwa kifupi manufaa manne ya kutumia mbinu ya michezo katika ufundishaji wa watoto wadogo.

Kuongeza motisha: Michezo inafanya watoto kuwa na shauku ya kushiriki na kujifunza.

Kuboresha kumbukumbu: Matendo yanayohusisha michezo husaidia watoto kukumbuka maneno na dhana.

Kuendeleza stadi za kijamii: Michezo hufundisha kushirikiana, kusikiliza wenzake, na kuwasiliana kwa ufanisi.

Kukuza ujasiri: Watoto wanajifunza kuzungumza na kuigiza bila woga mbele ya wengine.

8. (a) Taja maneno manne yasiyo na silabi fungamano utakayotumia kumfundisha mtoto matamshi.

Mama, baba, dada, kaka.

(b) Fafanua kwa kifupi maana ya dhana "kuitikia" katika tendo la ujifunzaji na ufundishaji wa mtoto.

Kuitikia ni matendo ya mtoto ya kujibu au kushirikiana mara moja baada ya kusikia maelezo. Hii inaonyesha uelewa na ushirikiano katika mafunzo.

9. Ainisha njia nne ambazo mtoto anaweza kuzitumia kujifunza lugha kutoka kwa watoto wenzake.

Kuigana: Kuiga maneno na misemo wanazosema wenzake.

Mazungumzo ya pamoja: Kuongeza uelewa kupitia mazungumzo na wenzao.

Ushindani wa kirafiki: Michezo ya kirafiki huongeza matumizi ya lugha kwa maelezo ya haraka.

Hadithi za pamoja: Kutambua maneno mapya na dhana kupitia hadithi za wenzao.

10. Bainisha kwa ufupi matendo manne ambayo mwalimu anaweza kuyafanya darasani ili kumwezesha mtoto kujua dhana ya mawasiliano.

Kutumia lugha rahisi na wazi: Hakikisha maneno yanayotumika yanaeleweka.

Kuuliza maswali yanayohamasisha majibu: Hii hufanya mtoto kushiriki.

Kutumia picha na michoro: Husaidia kuelewa maana ya maneno.

Kufanya mazoezi ya kuzungumza kwa wanandoa au makundi madogo: Kuwapa fursa ya mawasiliano ya moja kwa moja.

SEHEMU B (Alama 30)

11. Eleza manufaa manne ya kurekebisha mara moja makosa ya usomaji wa neno au maneno kwa mtoto.

Kurekebisha haraka kunazuia mtoto kujifunza makosa.

Kunasaidia mtoto kuelewa maneno na dhana kwa usahihi.

Kuhimiza majaribio mapya: mtoto anajifunza kuwa makosa ni sehemu ya ujifunzaji.

Kuboresha msamiati na tahajia: mwanafunzi hujifunza maneno sahihi mara moja.

12. Chambua na eleza mambo matano yanayoweza kumuathiri mtoto anapojifunza Kiswahili kama lugha ya mawasiliano.

Mazingira ya nyumbani: familia inayozungumza Kiswahili vizuri husaidia mtoto kujifunza lugha.

Mazingira ya shule: walimu wenye ujuzi na mbinu bora huongeza ufanisi wa ujifunzaji.

Umri wa mtoto: watoto wachanga wana uwezo wa kujifunza lugha haraka.

Marafiki na wenzao: kuzungumza na wenzao husaidia kujifunza maneno mapya.

Vifaa vya kujifunzia: vitabu, picha, na vifaa vinavyohusiana na mchezo huongeza ufahamu wa lugha.

13. Bainisha changamoto tano wanazokutana nazo watoto katika kujifunza kuandika.

Kukosa ufahamu wa herufi: mtoto hawezi kutambua herufi zote.

Msamiati mdogo: kumfanya mtoto kushindwa kuandika maneno kamili.

Ukosefu wa motisha: mtoto asipohamasishwa hakuwa na hamu ya kuandika.

Ukosefu wa udhibiti wa mkono: mtoto hawezi kufuata mstari au nafasi za maneno.

Ukosefu wa vifaa vya kufundishia: kuandika bila penseli, karatasi, au zana nyingine ni changamoto.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Fafanua hatua tano utakazofuata ili kuwaongoza watoto kutambua herufi "a".

Onyesha kadi ya herufi "a" kwa macho ya watoto.

Elezea sauti ya 'a' kwa kuirudia mara kadhaa.

Waulize watoto kurudia sauti ya herufi 'a'.

Waonyeshe maneno yanayoanza na 'a' kama "ana" au "akili".

Waachie kufanya mazoezi ya kuandika 'a' kwa kutumia vidole au penseli.

15. Bainisha faida tano za kutumia vifaa halisi unapomwongoza mtoto kujifunza kuandika katika hatua za mwanzo.

Kuboresha ufahamu wa kuona: mtoto anaona muundo wa herufi.

Kuongeza ushirikiano: mtoto anashiriki moja kwa moja.

Kukuza kumbukumbu: kuona na kugusa vitu kunasaidia kumbukumbu.

Kuongeza motisha: vifaa vinavyovutia huchochea shauku ya kujifunza.

Kufanya ujifunzaji kuwa wa vitendo: mtoto anatumia mikono, macho, na akili.

16. Eleza faida tano za kutumia mbinu ya vitendo katika ufundishaji wa lugha kwa watoto.

Kuongeza uelewa wa dhana: mtoto anaona na kufanya, hivyo kuelewa maana ya maneno.

Kuboresha ushirikiano: watoto wanashirikiana kwa vitendo na mazungumzo.

Kukuza ujasiri: wanajifunza kuzungumza na kushiriki bila woga.

Kuboresha kumbukumbu: matendo husaidia kuhifadhi taarifa katika akili.

Kufanya ujifunzaji kuwa wa kufurahisha: mbinu ya vitendo inafanya somo kuvutia na kushirikisha.